

450 anys de Claudio Monteverdi

- 5 d'octubre del 2017 a les 20,00 h
- Sala d'actes del Centre Cultural La Llacuna, Andorra la Vella

Jonaina Salvador i Pérez

Soprano, professora de música i promotora d'Andorra Lírica

▲ Currículum

La soprano Jonaina Salvador neix el 1987 a Andorra, on comença els estudis de piano el 1992. Durant aquesta primera etapa, a part d'estudiar a l'Institut d'Estudis Musicals d'Andorra, també supera amb qualificació de *distinction* els exàmens de piano de l'Associated Board of the Royal Schools.

Rep classes magistrals de piano de Jean-Pierre Dupuy, Gennady Gioubenco, Raimon Garriga i Albert Attenelle.

També ha rebut classes de música de cambra de Suzanne Bradbury, Camelia Sima i Pep Surinyac, pianistes; Marius Sima, violinista; Viorel Tudor, viola, i Rasvan Neculai, violoncel; d'Amparo Lacruz i Emili Brugalla, integrants del Trio Kandinsky; Laurentiu Sbarcea, violoncel·lista del Quartet Orpheus; Marek Jerie, membre del Trio Guarneri, i Marc Coopey, violoncel·lista titular del CNSM de París.

L'any 2007, com a integrant del dúo (piano i violoncel) *Afectus in core*, obté el primer premi en el XV Concurs de música de cambra dels pòdiums de Sant Joan de Vilatorrada. Amb aquesta mateixa formació, i el 2008, es proclama finalista amb menció d'honor en el XIII Concurs d'interpretació musical per a joves L'Arjau; aconsegueix el segon premi en el IV Concurs de música de cambra Higiní Anglès, i guanya el primer premi en el IV Concurs internacional d'interpretació musical de Les Corts per a joves intèrprets, dins de la categoria de música de cambra.

L'any 2009 finalitza el grau superior de piano al Conservatori Superior de Música del Liceu amb el professor Stanislav Potxekin i amb el pianista Tensy Krismant com a professor de música de cambra.

A part de la formació pianística, comença els estudis de cant el 2005 amb la soprano Carmen Bustamante i segueix el 2007 amb Lisa Bakerkina.

El 2010 supera les proves d'accés al grau superior de cant del Conservatori del Liceu de Barcelona amb la professora Dolors Aldea.

Ha rebut classes magistrals de cant de Fusako Kondo, Lorraine Nubar (professora de la *Juilliard School* de Nova York), Cendee Sadner, Raquel Pierotti, Dalmau González, Peter Harisson i Pedro Lavirgen, i de repertori de Miyuki Yamaoka, Olga Karitonina, Elena Kolesnikova, Marta Pujol, Manel Cabero, Alessandro Zuppardo, David Masson i Dalton Baldwin.

En l'àmbit de la lírica, a més de participar en diversos festivals de música clàssica, ha realitzat nombrosos recitals com a solista, a l'auditori de Niça, l'auditori Caixa Tarragona de Tarragona, l'auditori Caja Madrid de Barcelona, la Casa Llotja de Mar de Barcelona, l'Auditori Municipal de Vilafranca o l'auditori de la Casa de Cultura d'Olesa de Montserrat, entre d'altres. També ha col·laborat cantant en directe en el programa *Moments d'òpera* dirigit per Albert Galzeran a COM Ràdio. Actualment porta la secció mensual d'òpera de Ràdio Nacional d'Andorra *Toi toi toi*, dirigida pel comunicador Àlex Lliteras.

Durant cinc anys ha residit a París, on ha realitzar un perfeccionament de la tècnica vocal amb la prestigiosa professora Mme. Marie Henriette Dejean, autora del llibre *Le chant*, el pianista repertorista David Tristram i posteriorment ha compaginat la seva activitat com a solista i com a docent amb l'estudi del repertori operístic amb Mme Nicole Fallien, professora de La Comédie Française, i de cantants com Philippe Jaroussky i el pianista Nikola Takov.

Actualment és la directora general i artística de la **Temporada d'Òpera d'Andorra** impulsada per l'associació Andorra Lírica. S'han posat en escena produccions d'òperes com *Carmen* de George Bizet, *La Traviata* de Verdi, les operetes *La Viuda Alegre* de Franz Léhár, *La gata metamorfosada en dona* de Jacques Offenbach, i espectacles de creació com *Vil·liric* (òpera i vi) o *Festa Lírica* (espectacle escenificat amb àries i conjunts de sarsuela), on Salvador ha encarnat els rols de les sopranos heroïnes. Des del 2016 col·labora en produccions d'òpera i recitals amb l'Orquestra de Cambra de la Comunitat Valenciana. Enguany compaginarà la seva activitat solista amb la docent impartint classes de cant a l'Institut de Música i Dansa d'Andorra.

Avui celebrem els 450 anys de Claudio Monteverdi, i no només celebrem l'existència d'un fantàstic músic i compositor sinó una gran evolució o revolució dins de la història de la música, en simbolitzar el pas del Renaixement al barroc. Per poder entendre l'herència de Monteverdi i com va poder passar de les monodies típiques dels seus madrigals al naixement de l'òpera com a gènere, m'agradaria explicar les tradicions musicals que l'influencien i com es va donant forma a la polifonia fins a arribar a l'òpera Orfeo.

Ens n'anem breument a l'edat mitjana, als orígens de la notació musical. Partim del que se'n diu un cant pla, on la veu del tenor sosté totes les veus cantades. Es van afegint veus progressivament al cant pla dels cants gregorians i s'obtenen així les primeres formes de polifonia en forma de cànons.

Les traces de polifonia emergent es van recollir l'any 900 al tractat *Musica Enchiridis*, on veiem mostres de cant pla amb veus per sobre en quintes paral·leles, el que s'anomena organum paral·lel.

A l'edat mitjana la música és molts cops anònima i additiva (s'afegeixen notacions a les partitures, veus, canvis...); és el que anomenem l'ars antieua. Veurem la mateixa peça, *Viderunt Omnes*, tractada per les dues figures més importants de l'edat mitjana: Leonín (segona meitat del s. XII) i Perotín (primera meitat del s. XIII); s'observa que, amb la mateixa estructura d'una nota fent de pedal en el baix, s'afegeixen les veus superiors fent melismes (cant de diverses notes en una síl·laba), una en el cas de Leonín i tres en el cas de Perotín.

 vi de runt om nes

♪ Audició "Viderunt omnes" Leonín: <https://www.youtube.com/watch?v=p9WQlyVPRA>

 Vi

♪ Audició "Viderunt omnes" Perotín: <https://www.youtube.com/watch?v=3oaRM1uDsw8>

Grad. 5.
V Iderunt ó- mnes * fínes tér- rae sa-
 lu- tá- re Dé- i nóstri : jubi- lá- te Dé- o
 ó- mnis tér- ra. ¶. Nó- tum fé- cit Dó-
 mi- nus sa- lu-
 tá- re sú- um : ante conspéctum génti- um re-
 ve- lá- vit * justí- ti- am sú- am.

♪ Audició *Viderunt omnes* cant gregorià: https://www.youtube.com/watch?v=r0j18_oRm-A

 Al- le - lu - - - - - ia

♪ Audició: *Alleluia organum paral·lel*: <https://www.youtube.com/watch?v=YjCN9lhCQW0>

Viderunt

Perotín
MCHC

A l'edat mitjana s'arriba majoritàriament a tenir cants amb tres veus, el que anomenem els motets; és amb el pas al Renaixement, sobretot amb el compositor Guillaume de Machaud, al s. xiv, que trobem cants a quatre veus i desapareix l'anonimat de les composicions.

♪Audició Messe de Nostre Dame de Guillaume de Machaud: <https://www.youtube.com/watch?v=mvIEA2dBKGA>

El Renaixement és el que anomenem pròpiament l'edat de la polifonia. És quan naixen les corals tal com les coneixem, les tessitures de veu predefinides i la notació escrita s'amplia afegint més valors temporals a les notes (tractat de mesura de Philippe de Vitri). Els compositors tracten la polifonia des de l'escriptura curosa de cada veu i la melodia, a diferència de la concepció més harmònica posterior en el barroc. El concepte filosòfic de *prima la música* o *prima la parola* ens ha acompanyat al llarg de la història i de la religió: què era més important la bellesa de la música o que el text arribés ben entenedor als fidels? En aquesta època era molt important el text i s'utilitzava la música per il·lustrar-lo, un recurs molt utilitzat per exemple per Josquin Despres al s. xv i que s'anomena text *paintino*. Al s. xvi Palestrina basarà la polifonia en les cançons populars, la música profana com la chanson francesa o el madrigal, fet que Monteverdi reprendrà més endavant. Una de les novetats tímbriques en la música renaixentista i que Monteverdi explotarà és la utilització dels instruments de vent com els trombons.

Totes les transformacions renaixentistes és el que anomenem *ars nova* (per oposició a *l'ars antica* de l'edat mitjana), la ruptura total amb el pensament promogut per Boeci.

En el pas del Renaixement al barroc, al s. xvii, apareixen noves veus, veus intermèdies com les contralts i que construeixen i participen del conjunt musical. Així doncs la melodia dona pas a una successió vertical que anomenem harmonia i els detalls participen en la unitat. En aquesta evolució harmònica i tímbrica s'inscriuen dos grans invents en el barroc: l'orquestra (tal com l'entendem avui en dia, ja que al Renaixement hi havia hagut un precedent: els 24 Violons du roi, però s'entenia més com a instruments juxtaposats que no pas com a orquestra) i l'òpera. L'orquestra va nàixer a França amb Lully introduint els instruments de vent, els timpans i la percussió afinada, formació que trobarem en les òperes de Monteverdi. Posteriorment Corelli afegeix més instruments a l'orquestra (formació utilitzada en les òperes de Rameau) i és al 1607 que apareix a Itàlia l'òpera amb Monteverdi.

♪Audició orquestra de Lully amb la Marche pour la cérémonie des Turcs: https://www.youtube.com/watch?v=Sy-yugPw_X8

Monteverdi es pot considerar l'últim renaixentista. Les seves primeres obres les va escriure amb respecte al passat, utilitzant un estil antic, el que anomenem *stile antico* o *prima prattica*. Monteverdi i els seus contemporanis buscaven recuperar la tragèdia grega i per això empleen recursos com recitar cantant o el baix continu, les danses i les àries com a moments expressius del solista.

♪Audició d'estil antic: Stabat mater de Domenico Scarlatti: <https://www.youtube.com/watch?v=KmmM-sgvXQk>

Monteverdi, però, es va voler diferenciar i evolucionar aquesta *prima prattica* i va crear el que coneixem com a *seconda prattica* o *stile moderno* en oposició als seus antecessors com Palestrina. Va introduir llibertats harmòniques i contrapuntístiques més grans en relació amb les rigoroses limitacions de la *prima prattica* i va idear el baix continu escrit característic del barroc,

va traçar el camí per a la música moderna. La seva concepció avantguardista requeia en les dissonàncies i la utilització de nous intervals de notes.

L'òpera va nàixer de la inquietud dramàtica de Monteverdi, i així la música va deixar de ser purament acompanyant del text per tenir un valor dramàtic, la música indissoluble del text, amb efectes sumptuosos que impactessin el públic i el transportessin per les passions humanes. Aquest concepte revolucionari de la música i de l'art que fa nàixer l'òpera sorgeix de les idees de la *Camerata Fiorentina*.

Tot i que Monteverdi ja havia escrit altres òperes prèviament, Orfeo és considerada la primera òpera de la història, estrenada el 1607 per encàrrec del comte de Màntua pels seus fastuosos carnestoltes. En aquesta òpera s'utilitzen recursos musicals nous, plantejats des de la *Camerata Fiorentina*, un estil que anomenem representatiu, i que es caracteritza, entre d'altres, per la utilització d'una veu declamant a sobre d'un fons instrumental. Es torna a abandonar la polifonia barroca pel cultiu d'una línia melòdica molt expressiva acompanyada. Així doncs, Monteverdi combina els estils de la *seconda prattica* amb l'estil melòdic de la *Camerata* acompanyat d'un baix harmònic. A diferència d'Artusi, que defensava la polifonia, amb el contrapunt, les fugues, les rigoroses i objectives regles de preparació de les dissonàncies, la unitat modal de les obres, etcètera, Monteverdi segueix el pensament humanista que la música ha de ser un art expressiu, que mostra les passions que motiven les accions humanes. Així es mostra un Orfeo amb una gran potència dramàtica, amb una instrumentació brillant, amb instruments específics indicats a la partitura. Aquest nou estil de composició on es ressalta la melodia creant imatges musicals l'anomenem drama per musica. Els recursos tècnics de cada instrument es posen a disposició per crear efectes dramàtics com no s'havia vist mai abans; així, sorgeixen efectes com el *tremolo* o el *pizzicato*.

♪ Audició Òpera Orfeo de Monteverdi: <https://www.youtube.com/watch?v=dBsXbn0clbU>

L'òpera escrita per Monteverdi l'any posterior va ser L'Arianna, però d'aquesta òpera només en conservem la preciosa ària "Lasciate mi morire" escrita en l'estil descrit anteriorment.

♪ Audició Òpera l'Arianna de Monteverdi, ària Lasciate mi morire: <https://www.youtube.com/watch?v=WRVasTFjG1k>

Els dos darrers treballs més importants de Monteverdi van ser les òperes Il ritorno d'Ulisse in patria (1641) i l'òpera històrica L'Incoronazione di Poppea.

♪ Audició Òpera l'Incoronazione di Poppea de Monteverdi, duet "Pur ti miro": https://www.youtube.com/watch?v=_isL0E-4TsQ

L'òpera es desenvolupa d'una manera innovadora, combinant escenes tràgiques i còmiques que dibuixen un retrat més realista dels personatges amb melodies extremament expressives. L'orquestra més reduïda acompanya curosament i delicadament la veu, i els cors tenen un paper menys predominant. Divuit òperes en total, de les quals només dues han sobreviscut senceres i han estat el punt de partida i una gran influència pel que ha sigut la història de l'òpera.